Dr. sc. Jakša Raguž,
znanstveni suradnik
Hrvatski institut za povijest
Opatička 10., Zagreb
jraguz@isp.hr

Primljeno/Received: 25.05.2015.
Prihvaćeno/Accepted: 27.07.2015.

USTROJAVANJE I RASPAD TERITORIJALNE OBRANE SRPSKE AUTONOMNE OBLASTI (SAO) ZAPADNE SLAVONIJE 1991. GODINE

1. Uvod

Cilj članka je prikazati osnovnu strukturu Teritorijalne obrane (TO) Srpske autonomne oblasti (SAO) Zapadne Slavonije tijekom 1991. godine i okolnosti njezina nestanka krajem te godine. Prostorno je ova TO pokrivala područje od gradiško-novljanske Posavine do Bilogore i Papuka. No imajući u vidu da časopis *Janković* težišno pokriva srednji i sjeverni dio zapadne Slavonije, u članku neće biti prikazane strukture TO-a u gradiško-novljanskoj Posavini. Uz to, te strukture TO-a su opstale, za razliku od onih na sjeveru koje su zbog hrvatskih pobjeda propale. Kao što je bio slučaj u SAO Krajini, i u SAO zapadnoj Slavoniji je TO, uz miliciju, bio osnovna vojna organizacija pobunjenih Srba. Tijekom ljeta 1991. godine, dok je pripremana pobuna u zapadnoj Slavoniji, bilo je određenih „lutanja" kako strukturirati, i koje nazive koristiti za buduću srpsku pobunjeničku vojsku. To se vidi iz dopisa od 30. srpnja 1991., u kom se kao postrojbe zapadnoslavonskih Srba koje se pripremaju za pobunu navode 28. partizanska divizija, 1. i 21. partizanska brigada, dakle organizacijsko-formacijska struktura pričuvnih postrojbi JNA.[1] Ovo je pokazatelj da je pobuna trebala početi iz postrojbi JNA, a da je kasnije, kada je u kolovozu 1991. izbila, došlo do razdvajanja. „Partizanski" nazivi postrojbi su rijetko korišteni, najčešće u javnim priopćenjima kao sredstvo zavaravanja, u svrhu povlačenja paralele s Drugim svjetskim ratom – da zapadnoslavonski Srbi opet ratuju protiv ustaša. Tako je npr. navedeno da napad na Pakrac 19. kolovoza izvode uz TO „i borci 12. slavonske udarne brigade". Još u rujnu 1991. se susreću „partizanski" pridjevi postrojbi, da bi zatim nestali.[2]

[1] Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata (HMDCDR), fond 12./Štab TO Zapadna Slavonija (dalje fond 12.) Depeša Komande 28. partd. komandantu 32. korpusa. Pov. br.: 350, od 30. VII. 1991.

[2] HMDCDR, fond 12. Kut. 1. Saopštenje za javnost Komande ŠTO Zap. Slavonije, od 19. VIII. 1991.,

Umjesto u divizije i brigade, organizirali su se po principu prostornih struktura TO, tj. po općinskim štabovima TO-a.

Odmah po proglašenju SAO Zapadne Slavonije 12. kolovoza 1991. Vlada SAO Zapadne Slavonije donijela je odluku o ustrojavanju postrojbi TO-a, i uspostavi jedinstvenog sistema TO SAO Zapadna Slavonija kao oružane sile SAO. Odlukom Narodne skupštine SAO Zapadne Slavonije 17. listopada 1991. TO SAO Zapadna Slavonija postaje dio jedinstvenog sistema Oružanih snaga (OS) SFRJ.[3] Uz praktičnu primjenu postojeće organizacijske strukture, razlog zašto je odlučeno za TO bilo je i pitanje legaliteta pobunjeničkih postrojbi koji je time riješen. Postrojbe TO su formirane po organizacijsko-formacijskoj strukturi OSSFRJ, čime je osigurano jedinstveno zapovjedništvo i formalno pravo na oružje TO iz skladišta JNA. Glede strukture organizacije, od kolovoza do prosinca 1991. djelovao je jedinstveni sistem TO SAO Zapadna Slavonija, i to na način da je oformljen središnji Štab TO Zapadne Slavonije kojem su podređeni općinski štabovi TO, dok su formacije postrojbi i štabova uređene po propisima Generalštaba OS SFRJ.[4] TO SAO Zapadne Slavonije nije bio dio sistema TO SAO Krajine. Do ujedinjenja SAO Zapadne Slavonije i SAO Krajine u Republiku Srpsku Krajinu došlo je tek 24. prosinca 1991. godine.[5]

2. Štab Teritorijalne obrane (TO) Zapadne Slavonije

Na čelu organizacijske strukture TO SAO Zapadne Slavonije bio je Štab TO Zapadne Slavonije. Po dostupnim podacima Štab je počeo djelovati po proglašenju SAO Zapadne Slavonije i donošenju odluke o ustrojavanju TO-a SAO, a najkasnije 18. kolovoza. Neposredno po osnutku Štab se nazivao Ratni štab Teritorijalne obrane za Zapadnu Slavoniju. Od osnutka je nadzirao velik dio zapadne Slavonije, od Bilogore i Papuka do Save, gdje je srpsko stanovništvo bilo većinsko ili vrlo brojno. No osim Okučana (i kratko Lipika), ne i urbana naselja. Stoga su pobunjenički štabovi bili smješteni po selima. Prvo je sjedište ovog Štaba bilo ili u selu Donji Borki kod Daruvara,[6] ili u pakračkom selu Brusnik.[7] Krajem listopada ili početkom studenog 1991. Štab (bez daljnje uporabe pridjeva „Ratni" u nazivu) se smjestio u odmaralište *Rade*

Zapovest za obranu Komande 2. part. bat. od 1. IX. 1991., Zapovest za obranu Komande 2. part. bat. od 6. IX. 1991.

3 SEKULA, Janja, Zapadna Slavonija pod srpskom okupacijom (od Sarajevskog primirja do operacije „Bljesak") – doktorska disertacija, Zagreb, 2013., str. 41.

4 Jedinstven sistem TO Krajine, Nova riječ, Vojnić, br. 21., 28. VIII. 1991., str. 5.

5 HMDCDR, kut. 5010. Šema Štaba TO SAO Krajine 1991. godine.

6 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Uredba Ratnog štaba TO za Z. Sl. za formiranje i djelokrug Ratnog narodnog odbora na području općine Daruvar, od 18. VIII. 1991.

7 MARTINIĆ JERČIĆ, Natko, Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine – doktorska disertacija, Zagreb, 2014., str. 39.

Končar u Novom Zvečevu na Papuku. U odmaralištu je bila smještena i Vlada SAO Zapadne Slavonije.[8] Zvečevo je pod srpsku kontrolu stavljeno početkom kolovoza 1991. kad je kolona od 18 vojnih vozila s rezervistima iz Našica tu stigla i stacionirala se.[9] Prvi zapovjednik Štaba TO-a bio je Veljko Vukelić (predsjednik Narodne skupštine SAO Zapadne Slavonije), načelnik štaba potpukovnik Milan Lončar, komesar Mišo Netković, operativac Nenad Vurdelja, pozadinac Boško Malenić.[10]

Između 16. i 20. listopada 1991. zapovjednik Štaba postaje potpukovnik Milan Lončar, načelnik Štaba Nenad Vurdelja, operativac major Marko Maravić, pomoćnik zapovjednika za „moralno vaspitanje" Mišo Petković, načelnik veze zastavnik Stevo Prodanović i pomoćnik zapovjednika za pozadinu Boško Malenić. Kao jedan od zapovjednika navodi se Milan Šarčević, i savjetnik u Štabu pukovnik Nikola Marić.[11] Marić je u ljeto 1991. kao zapovjednik 28. partizanske divizije iz skladišta JNA u Doljanima proveo naoružavanje i prva organiziranja Srba zapadne Slavonije. Uz njegovu su podršku čelnici SDS-a Pakraca i Daruvara – Stevo Ratković, Veljko Vukelić, Veljko Džakula i Veljko Nikolić u kolovozu 1991. podigli na ustanak Srbe Pakraca, Daruvara i Požege, naoružali ih i obećali pomoć zrakoplova, tenkova i topništva JNA.[12] Pod zapovjedništvom Štaba bilo je sedam općinskih štabova TO-a: Pakrac, Daruvar, Grubišno Polje, Podravska Slatina, Slavonska Požega, Okučani i Novska. U sastavu pet općinskih štabova koje se prikazuju u ovome članku (Pakrac, Daruvar, Grubišno Polje, P. Slatina i S. Požega) bilo je oko 7.000 teritorijalaca organiziranih u 10 bataljona, 42 čete i 1 samostalni odred.[13] Ovaj broj svjedoči i o masovnosti pobune, i da je glavnina Srba zapadne Slavonije organizacijski ušla u sastav TO-a. Ukupno je, po podacima s početka rujna 1991., pod oružjem u zapadnoj Slavoniji bilo 7.800 pobunjenih Srba. Razlika u broju odnosi se na ljude okučanskoga i novljanskog TO-a.[14]

---

8 Na Papuku više nema Srba, Politika, Beograd, br. 28086., 15. XII. 1991., str. 9., Poslednji voz u – traktoru, Borba, br. 351., 16. XII. 1991., str. 4., Nije li rasulo planirano?, Borba, br. 355., 20. XII. 1991., str. 27.

9 Srbijanski rezervisti na Zvečevu, Večernji list, br. 10.045., 6. VIII. 1991., str. 5.

10 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Izvještaj Štaba TO Zapadne Slavonije o organizaciji TO-a Zapadne Slavonije upućeno Ministarstvu odbrane Republike Srbije. Br: 26/91., od 16. X. 1991.

11 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Zahtev ŠTO Z. Sl. Ministarstvu odbrane Republike Srbije za naoružanje. Br.: 32/91., od 20. X. 1991., Spisak članova Komande TO Zapadne Slavonije. Br: 50/91., od 31. X. 1991. i Dnevnik događanja TO Z. Sl. 26. X. – 10. XI. 1991.

12 Duga, izdana, kolona, Borba, br. 353., 18. XII. 1991., str. 20.

13 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Izvještaj Štaba TO Zapadne Slavonije o organizaciji TO-a Zapadne Slavonije upućeno Ministarstvu odbrane Republike Srbije. Br: 26/91., od 16. X. 1991., Zahtjev za popunu namirnicama ŠTO Z. Sl. K-di 5. K. JNA. Br: Pov. 80/91., od 7. XII. 1991.

14 Davor MARIJAN, Novska u Domovinskom ratu, Novska, 2009., str. 141, 182.

3. Teritorijalna obrana (TO) Pakrac

Na čelu Općinskog štaba TO Pakrac, smještenog u selu Španovica (Novo Selo),[15] bio je Jovo Vezmar, ranije zapovjednik Policijske stanice Pakrac. Glede članova Štaba navodi se Gojko Bjelajac zadužen za logistiku. Pod zapovjedništvom Štaba bilo je 1.740 pobunjenih pakračkih Srba, organiziranih u trima bataljonima i trinaest četa. Zapovjednik 1. bataljona jačine 540 vojnika bio je Nenad Srđenović, zapovjednici četiriju četa u njegovu sastavu Nikola Kosjer, Toša Tešić, Milan Drakulić i Dobrica Ećimović. Zapovjednik je 2. bataljona jačine 740 teritorijalaca bio Slobodan Miličević, a zapovjednici pet četa u sastavu bataljona Đorđe Dobraš, Luka Krajnović, Bogdan Dabić, Dušan Popović i Dragan Prodanović. Zapovjednik 3. bataljona, koji je s 450 vojnika bio najslabiji, bio je Stevo Kojadinović, a zapovjednici četiriju četa Ljuban Vezmar, Nikola Dragušin, Ilija Bodegrajac i Ninko Adamović.[16] Kao datum početka borbenog djelovanja pakračkog TO-a navodi se 19. kolovoza 1991. godine.[17] Sjedište Stanice milicije, zapovjednika Ljubomira Banjeglava, koja je pokrivala okupirano pakračko područje bilo je u Bučju, a zapovjedno je bila podčinjena Općinskom štabu TO Pakrac.[18] Na Bučju je, najkasnije 3. rujna 1991., formirana Ratna bolnica koja se u dokumentima iz listopada 1991. naziva „Psunj", a iz studenog 1991. „Papuk". Osnovao ju je pukovnik dr. med. Milan Bastašić, a načelnik je bio dr. Radivoj Kosanović. Bolnica je radila u sklopu Ratnog saniteta SAO Zapadne Slavonije.[19]

4. Teritorijalna obrana (TO) Daruvar

Sjevernije je bila zona odgovornosti Općinskog štaba TO Daruvar kojim je zapovijedao Krsto Žarković, načelnik Štaba je bio Čedomir Uskoković, dok se kao osoba zadužena za

---

15 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Dnevnik događanja TO Z. Sl. 26. X. – 10. XI. 1991. Kut. 3. Radna bilježnica ŠTO Pakrac od 18. 9. do 23. 10. 1991., pod 16. X. 1991.

16 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Izvještaj Štaba TO Zapadne Slavonije o organizaciji TO-a Zapadne Slavonije upućeno Ministarstvu odbrane Republike Srbije. Br: 26/91., od 16. X. 1991. i Zahtjev za popunu namirnicama ŠTO Z. Sl. K-di 5. K. JNA. Br.: Pov. 80/91., od 7. XII. 1991.

17 HMDCDR, fond 26. Zonski Štab TO Zapadne Slavonije. (dalje fond 26.) Kut. 1. Predlog Op ŠTO Pakrac za unapređenje Slavujević Ranka, nedatirano.

18 HMDCDR, fond 2., kut. SM Bučje. Raspored milicionara SM Bučje Božić Zoran u SM Okučani. Br: 02/2-246/91., 25. X. 1991. Fond 12. Kut. 3. Naredba ŠTO Pakrac SM Bučje za privođenje. Br.: 69/91., od 29. VIII. 1991.

19 HMDCDR, kut. Bolnica Bučje. Potvrda načelnika Ratne bolnice „Psunj" od 21. X. 1991., Zahtjev načelnika bolnice „Papuk" za lično naoružanje sposobnog osoblja bolnice, od 24. XI. 1991., Sestrinska primopredaja službe bolnice Bučje. Fond 12. Kut. 3. Izveštaj Komande mesta Grubišno Polje o prepadu na vozilo, od 7. V. 1992.

logistiku navodi Pero Božić. Za organiziranje civilnih struktura bio je zadužen Đorđe Lovrić.[20] Krsto Žarković je u nekom periodu jeseni 1991. godine bio i zapovjednik Jedinice milicije za posebne namjene za područje zapadne Slavonije.[21] Sjedište Štaba bilo je u selu Donji Borki.[22] U susjednom je selu Bijela bila Stanica milicije Daruvar kojom je rukovodio bivši daruvarski policajac Nenad Bursać te sjedište političkih čelnika pobunjeničke vlasti.[23] Štab je zapovijedao s 1.600 teritorijalaca organiziranih u dva bataljona i jednu samostalnu četu. Zapovjednik 1. bataljona bio je Tomo Legen, a zapovjednici četiriju četa u njegovu sastavu Đuro Vukić, Rade Kovačević, Milisav Vukić i Boro Radojević.[24] Kao zapovjednik 2. bataljona, čije prvo sjedište je bilo u selu Puklica, a koji je pokrivao sjeverozapadni dio daruvarske općine (Đulovac i okolica) i južni dio općine Virovitica, 1. rujna 1991. navodi se kapetan I. klase Stojan Miščević. Nakon što je bataljon 2. rujna doživio poraz i gubitak virovitičkih sela, za obnašatelja je dužnosti zapovjednika bataljona postavljen kapetan Tomo Legen, a sjedište Zapovjedništva prebačeno u Koreničane.[25] U listopadu se 1991. kao zapovjednik bataljona navodi Marko Marović. U rujnu su u sastavu bataljona bile četiri čete , a u listopadu njih pet, čiji zapovjednici su bili Milorad Ćumić, Milan Rekić, Jovan Carević, Vlajko Bosanac i Slobodan Paripović. Ovome štabu bila je podređena i Samostalna četa kojom je zapovijedao Predrag Savković,[26] poznat po tome što je 20. srpnja 1991. u Daruvaru ubio tri policajca u rutinskoj patroli.[27] Kao datum

20 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Naređenje ŠTO SAO Z. Sl. Područnom štabu TO Daruvar. Br: 10/91., od 22. IX. 1991., Zahtjev za popunu namirnicama ŠTO Z. Sl. K-di 5. K. JNA. Br: Pov. 80/91., od 7. XII. 1991.

21 Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti – Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.), knjiga 1, (ur. Mate Rupić), Zagreb, 2007., Zapovijed ŠTO Z. Sl. za osnivanje jedinica policije za posebne namjene te za imenovanje zapovjednog kadra od 2. IX. 1991., 280.

22 HMDCDR, kut. 6015. Naredba Op ŠTO Daruvar za pripreme za napad. Br: str. pov. 30/91., 22. IX. 1991.

23 Daleko je Dobra Kuća, Borba, br. 348., 13. XII. 1991., str. 4 i Vanredni izvještaj PS Daruvar o srpskoj miliciji u Bijeloj. Br: 2063/36., od 5. IX. 1991.

24 HMDCDR., fond 12., kut. 1. Izvještaj Štaba TO Zapadne Slavonije o organizaciji TO-a Zapadne Slavonije upućeno Ministarstvu odbrane Republike Srbije. Br.: 26/91., od 16. X. 1991.

25 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Zapovest za obranu Komande 2. part. bat. od 1. IX. 1991., Zapovest za obranu Komande 2. part. bat. od 6. IX. 1991. i Ne damo im da nas kolju, Borba, br. 345., 10. XII. 1991., 5.

26 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Izvještaj Štaba TO Zapadne Slavonije o organizaciji TO-a Zapadne Slavonije upućeno Ministarstvu odbrane Republike Srbije. Br: 26/91., od 16. X. 1991.

27 MAŠINOVIĆ, Hamdija, Sudjelovanje i uloga Policijske uprave bjelovarsko-bilogorske u Domovinskom ratu, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU u Bjelovaru, Zagreb-Bjelovar, 8., 2014., str. 149.

početka borbenog djelovanja, tj. „podizanja ustanka... u borbi protiv ustaštva“,[28] daruvarskih teritorijalaca navodi se 18. kolovoza 1991. godine.[29] Kao što je već spomenuto, na formacije daruvarskog TO-a vezivali su se preko Đulovca pobunjeni Srbi u virovitičkim selima Jasenaš, Jakovac, Removac i Grabovac.[30]

5. Teritorijalna obrana (TO) Grubišno Polje

U bilogorskom selu Velika Peratovica bilo je sjedište Općinskog štaba TO Grubišno Polje sa zapovjednikom Radom Čakmakom te Živkom Zagorcem kao političkim komesarom. Štab je pod svojim zapovjedništvom imao samo jedan bataljon, poznat kao *Bilogorski odred* kojim je rukovodio Drago Čolić, a činile su ga 4 čete s zapovjednicima Lazom Savatovićem, Miloradom Tihomirovićem, Đurom Vasićem i Milanom Vukovićem. Četa Laze Savatovića pokrivala je sela Zrinska, G. Kovačica, M. Grđevac, Šibenik, Cremušnica i Topolovica. U sastavu bataljona bilo je 450 teritorijalaca, dok je pod zapovjedništvom Štaba bilo još 300 naoružanih osoba organiziranih u seoske i mjesne straže. Ukupna snaga grubišnopoljskih pobunjenika u listopadu je 1991. bila 750 naoružanih osoba.[31] U V. Peratovici je bilo i sjedište Stanice milicije Grubišno Polje, koja je bila pod zapovjedništvom ovog Štaba TO-a.[32]

Prema dostupnim podacima, grubišnopoljski TO bio je aktivan od 1. kolovoza 1991.,[33] a ljudstvo ovoga Štaba je imalo od lakog pješačkog naoružanja 15 snajpera, 500 automatskih puški 7,62 mm, 133 poluautomatske puške i 50 pušaka M-48, dok je od težeg posjedovalo:

MB 120	MB 82	MB 60	RB	RRB 90	RRB 64	PM 7,9	PM 7,62	Top – B1	BOV – PA 20 mm
2	4	6	6	4	200	12	30	1	4

Izvor: *HMDCDR, fond 12./ŠTO Z. Sl. kut. 3. Formacijska shema Štaba TO Grubišno Polje 6/11.*

28 HMDCDR, fond 2., kut SJB Daruvar. Provjera podataka za Amidžić Dobrivoja SM Daruvar, od 7. VI. 1993.

29 HMDCDR, fond 2., kut SJB Daruvar. Spisak radnika SM Daruvar od osnivanja 15. 03. 1992. nadalje.

30 Ne damo im da nas kolju, Borba, br. 345., 10. XII. 1991., str. 5.

31 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Izvještaj Štaba TO Zapadne Slavonije o organizaciji TO-a Zapadne Slavonije upućeno Ministarstvu odbrane Republike Srbije. Br: 26/91., od 16. X. 1991. i Dnevnik događanja TO Z. Sl. 26. X. – 10. XI. 1991. Kut. 3. Naredba Op ŠTO G. Polje borbenim jedinicama, od 15. IX. 1991. i Rokovnik drugog bataljuna TO G. Polje od 31. 08.-2. 10. 1991.

32 *Dokumenti* knj. 1, Pravilo službe SM G. Polje doneseno od komandanta ŠTO G. Polje, od 15. IX. 1991., str. 300.

33 HMDCDR, fond 12., kut. 3. Potvrda Op ŠTO G. Polje Vučković Dušanu, od 26. XI. 1991.

6. Teritorijalna obrana (TO) Podravska Slatina

Prema jugoistoku bila je zona odgovornosti Općinskog štaba TO Podravska Slatina čiji zapovjednik je bio Boro Radosavljević, dok se kao logističar navodi Gojko Tomašević. Pod zapovjedništvom Štaba je bilo čak 2.136 naoružanih osoba, od čega 764 teritorijalca u jednom bataljonu zapovjednika Dragomira Keleuve. Bataljon, koji se nazivao i *Papučki odred*, i čije zapovjedništvo je imalo sjedište u selu Ćeralije, činile su četiri čete. Ostali su naoružani pobunjenici bili raspoređeni po seoskim postrojbama, mjesnim stražama i patrolama.[34] Na ovom dijelu Papuka i Podravine djelovala je diverzantska grupa zapovjednika Zorana Miščevića.[35] Sjedište Štaba bilo je u Voćinu,[36] gdje je bila i Stanica milicije. Po dostupnim podacima slatinski Štab je zapovjedno pokrivao i općinu Orahovica, tj. Sl. Drenovac i još nekoliko sela u kojima je izbila pobuna.[37] I kasnije, u izbjeglištvu, Srbi iz općina P. Slatina i Orahovica su organizacijski istupali zajedno.[38] Štab je loše funkcionirao zbog neriješenih osobnih, organizacijsko-mobilizacijskih poslova te nejasnoća glede međusobnih zapovjednih ovlaštenja između djelatnika Štaba.[39]

7. Teritorijalna obrana (TO) Slavonska Požega

Istočno od pakračke općine bila je zona odgovornosti Općinskog štaba TO Slavonska Požega sa zapovjednikom Zdravkom Miščevićem, dok se kao logističar navodi Zoran Bosanac. Pod izravnim zapovjedništvom Štaba je bilo svega 180 teritorijalaca organiziranih u dvije čete, čiji zapovjednici su bili Ivan Groznica i Miroslav Grozdanović. Obje su čete bile stacionirane na zapadno-požeškom području, oko Kamenskog i Šnjegavića. Nisu to bili jedini pobunjeni požeški Srbi. Na istočnom rubu općine, oko sela Ciglenik, Poreč i Kula, naoružano je bilo oko 370 Srba, a u okolici Kutjeva još 95. Oni su prostorno bili odsječeni od okupiranoga zapadno-

34 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Izvještaj Štaba TO Zapadne Slavonije o organizaciji TO-a Zapadne Slavonije upućeno Ministarstvu odbrane Republike Srbije. Br: 26/91., od 16. X. 1991., Zahtjev za popunu namirnicama ŠTO Z. Sl. K-di 5. K. JNA. Br: Pov. 80/91., od 7. XII. 1991. Kut. 3. Zahtjev Komande Papučkog odreda za mobilizaciju. Br: 29/91., 26. X. 1991.

35 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Nalog ŠTO Z. Sl. za izdavanje goriva. Br: 2/91., od 11. XII. 1991. Fond 26., kut. 10. Prijedlog za unaprjeđenje Miščevića Zorana, od 1. III. 1993.

36 Deset živih za deset poginulih, Politika, br. 28086., 15. XII. 1991., str. 16.

37 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Naredba ŠTO SAO Z. Sl. o formiranju Jedinice za posebne namjene. Br: 13/91., od 5. X. 1991. Kut. 3. Naredba Op ŠTO P. Slatina o formiranju područnih odelenja SM Voćin u Sl. Drenovcu i Zvečevu. Br: 48/91., od 27. IX. 1991.

38 HMDCDR, kut. SO Okučani br. 2. Prijedlog izbornih jedinica za opštinu P. Slatina i Orahovicu za izbor poslanika u Skupštinu RSK od IS-a opštine P. Slatina. Br: 010-7/93-1-01., od 23. I. 1993.

39 HMDCDR, fond 12., kut. 3. Zahtjev Komande Papučkog odreda za mobilizaciju. Br: 29/91., 26. X. 1991. i Bespoštedno sa obe strane, Borba, br. 354., 19. XII. 1991., str. 8.

požeškog područja, a nisu borbeno djelovali na matičnom području.[40] Dio ih je bio aktivan na papučkoj bojišnici. Dostupan je popis orahovičkog odreda TO Kokočak, na kojem je velik broj osoba iz požeških sela Ciglenik, Poreč i Kula.[41] Odred je bio podčinjen slatinskom štabu i borbeno aktivan.[42] Glede TO-a na zapadno-požeškom području naziv je jedne od dviju četa bio Čečavačka i imala je sjedište u školi u Jeminovcu,[43] a u dokumentima se spominje i Odred Zvečevo. Glede opremljenosti polovicom listopada 1991. požeški su teritorijalci u rajonu Kamenska – Striježevica imali 80 cijevi, 300 – 400 cijevi u Cigleniku, Poreču i Kuli te u okolici Kutjeva još 100 cijevi.[44] Zapovjednik požeškog Štaba Zdravko Miščević je 27. listopada 1991. predložio potpukovniku Lončaru da se ovaj Štab ugasi, a postrojbe podčine pakračkom Štabu.[45] No i u prosincu 1991. požeški Štab je postojao, imao 503 pripadnika, i novog zapovjednika kapetana Željka Aleksića. Kao sjedište Štaba navodi se lovačka kuća Leštat kod sela Kamenski Vučjak.[46]

8. Milicija, dobrovoljačke postrojbe i JNA

Uz navedene postrojbe TO-a na okupiranom su području zapadne Slavonije djelovale i postrojbe milicije SAO Zapadne Slavonije te paravojne dobrovoljačke postrojbe. Po dostupnim podacima, milicija je zapovjedno bila podčinjena Štabu TO Zapadna Slavonija. Dapače, ovaj Štab je 5. listopada 1991. dao formirati Jedinicu milicije za posebne namjene pri SUP-u Pakrac.[47]

Paravojne dobrovoljačke postrojbe četnika *Beli orlovi* zapovjednika Dragoslava Bokana te *Dušan Silni* Srpske narodne obnove (predsjednik Mirko Jović) koji je ratovao na prostoru Papuka, pristigli su iz Srbije i Bosne.[48] U okolici Daruvara bilo je četničkih dobrovoljaca

40 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Izvještaj Štaba TO Zapadne Slavonije o organizaciji TO-a Zapadne Slavonije upućeno Ministarstvu odbrane Republike Srbije. Br: 26/91., od 16. X. 1991., Zahtjev za popunu namirnicama ŠTO Z. Sl. K-di 5. K. JNA. Br: Pov. 80/91., od 7. XII. 1991.

41 HMDCDR, fond 12., kut. 3. Popis ljudstva TO sela Kokočak, nedatirano.

42 HMDCDR, fond 26., kut. 8. Prijedlog za unaprjeđenje Stanković Nedeljka, od 1. III. 1993.

43 HMDCDR, fond 12., kut. 3. Poziv na razgovor Komandi Čečavačke čete. Br: 1., studeni 1991.

44 HMDCDR, fond 12., kut. 3. Komanda odreda Zvečevo–popis naoružanja, od 14. X. 1991.

45 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Dnevnik događanja TO Z. Sl. 26. X. – 10. XI. 1991.

46 HMDCDR, fond 12., kut. 3. Trebovanje za Prostorni štab TO S. Požega – Leštat upućena Centralnom skladištu u N. Zvečevu. Br: 308/1991., od 1. XII. 1991., Izvještaj Op ŠTO S. Požega o brojnom stanju jedinice TO S. Požega. Br: 353/1991., od 6. XII. 1991. i Nije li rasulo planirano?, Borba, br. 355., 20. XII. 1991., str. 27.

47 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Naredba ŠTO SAO Z. Sl. o formiranju JPN. Br: 13/91., od 5. X. 1991..

48 Bespoštedno sa obe strane, Borba, br. 354., 19. XII. 1991., str. 8.

Srpske radikalne stranke Vojislava Šešelja.[49] Ovi četnički odredi su sa Štabom TO SAO Zapadne Slavonije imali dobru suradnju, ali mu nisu bili zapovjedno podčinjeni.[50] U zonama odgovornosti pakračkoga i daruvarskog Štaba TO bile su angažirane postrojbe JNA, odnosno TO SR BiH i TO Republike Srbije. Po dostupnim podacima, snage iz sastava 5. banjalučkog korpusa JNA su prema sjeveru doprle najdalje do sela Dereza, 10 km južno od Daruvara, gdje je neko vrijeme boravila 2. četa 2. bataljona 5. kozaračke partizanske brigade TO BiH.[51] Sjevernije odatle, na području Đulovca (Miokovićeva) u drugoj je polovici studenog bila četa 1. novosadske brigade TO Srbije. Po dostupnim podacima, to je najzapadnija postrojba TO Republike Srbije u Republici Hrvatskoj.[52]

9. Porazi i raspad sustava TO-a SAO Zapadne Slavonije

Prvi poraz i gubitak teritorija TO je imao 2. rujna 1991. u virovitičkim selima Jasenaš, Jakovac, Removac i Grabovac. Pobunjenici su odatle, od 19. kolovoza, u više navrata granatirali Viroviticu i okolicu pa su virovitičke hrvatske snage obrane napale i oslobodile ta sela.[53] Uz teške borbe 14. listopada je oslobođeno strateški važno pakračko selo Bujavica.[54] Dana 29. listopada 1991. na novaljsko-pakračkom bojištu počela je hrvatska napadna operacija *Orkan 91*. Uslijed velikih gubitaka u ljudstvu „Pakrački štab je skoro pred rasulom" kako stoji u *Dnevniku događanja TO Z. Sl.*[55] Dva dana nakon toga, 31. listopada 1991., počela je prva faza hrvatske napadne operacije *Otkos 10* kojom su do 4. studenog oslobođene dvije trećine dotad okupiranog prostora općine Grubišno Polje.[56] Tijekom operacije, zaključno sa 7. studenim *Bilogorski odred* TO-a i srpsko stanovništvo su, po zapovijedi za evakuaciju Općinskog štaba TO, napustili Bilogoru i u koloni od 600 do 800 vozila otišli u Bosnu. Traženo je da vojni obveznici ostanu, a preko Save odu samo žene i djeca, no oni su kolektivno otišli za Banja

49 Deset živih za deset poginulih, Politika, br. 28086., 15. XII. 1991., str. 16.

50 Čekajući podršku JNA, Borba, br. 344., 9. XII. 1991.,str. 4.

51 Jakša, RAGUŽ, Ratni put 151. samoborske brigade HV., Samobor, 2006., str. 144.

52 Davor, MARIJAN, Organizacija i djelovanje Jugoslavenske narodne armije i pobunjenih Srba u zapadnoj Slavoniji 1991. godine, u: Srpska pobuna u zapadnoj Slavoniji 1990.–1995.: nositelji, institucije, posljedice, (ur. I. Miškulin i M. Barać), Slavonski Brod – Zagreb, 2012., str. 109.

53 Ne damo im da nas kolju, Borba, br. 345., 10. XII. 1991., str. 5. i Domoljubljem i hrabrošću u slobodu, Hrvatski vojnik, Zagreb, 16. VII. 1993.

54 MARIJAN, Novska u Domovinskom ratu, n. dj., str. 227.

55 HMDCDR. Fond 12. Kut. 1. Dnevnik događanja TO Z. Sl. 26. X. – 10. XI. 1991.

56 Franjo, KOVAČEVIĆ, Đuro, CRKVENAC, Vojna operacija Otkos-10; Planiranje, izvođenje i rezultati, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU u Bjelovaru, Zagreb – Bjelovar, 8., 2014., str. 477 – 488.

Luku, gdje su ostavili oružje.[57] Dio ih je ostao u BiH, a dio naselio kuće prognanih Hrvata u Baranji. U zapadnoj Slavoniji je ostao samo 101 izbjegli grubišnopoljski Srbin, od čega 62 u općini Okučani.[58]

Općinski štab TO Grubišno Polje se nakon povlačenja ugasio i više ga 1991. godine nema u evidencijama Štaba TO Zapadna Slavonija.[59] No zapadnoslavonski TO je i dalje bio respektabilna vojna sila. Početkom prosinca stanje ljudstva u četirima preostalim općinskim štabovima, Štabu na Zvečevu i njegovim prištapskim postrojbama bilo je kako slijedi:

Red. broj	Štab TO	Okvirno brojno stanje ljudstva
1.	Štab TO Z. Sl.	568
2.	Pakrac	2.255
3.	Podr. Slatina	1.855
4.	Daruvar	1.737
5.	Sl. Požega	530
Ukupno		**6945**

Izvor: *HMDCDR, fond 12./ŠTO Z. Sl. kut. 1. Zahtjev ŠTO Z. Sl. K-di. 5. K. JNA za popunu namirnicama jedinica TO-a SAO Z. Sl. Br: Pov. 80/91., od 7. XII. 1991.*

Kao što je vidljivo, najviše je ljudstva imao pakrački Štab. Struktura ljudstva je bila ova: 1.755 osoba je bilo u postrojbama TO-a, a 500 ih je bilo u mjesnim stražama.[60]

U Štabu TO Zapadne Slavonije je, vjerojatno zbog poraza na Bilogori, u prvoj polovici studenoga, Generalštab OS SFRJ, za novog zapovjednika imenovao pukovnika Jovana

57 HMDCDR, fond 12., kut. 3. Zahtjev ŠTO Grubišno Polje Komandi 5. K. JNA. Br: 9., nedatirano. kut. 1. TO Z. Sl. – dnevnik događanja 26. 10. – 10. 11. 1991., pod 2. i 3. XI. 1991. Petar, BAŠIĆ, Ivica, MIŠKULIN, Grubišnopoljska kronika 1990. – 1991. (II. dio), ScriniaSlavonica br. 10., 2010., str. 486., Milan, BASTAŠIĆ, Bilogora i Grubišno Polje 1941. – 1991., Banja Luka – Beograd, 2009., str. 508.

58 HMDCDR, fond SO Grubišno Polje, kut. 1. Dopuna programa rada Komande mjesta G. Polje, od 19. V. 1992. Izvještaj Štaba za izbeglice G. Polje o broju izbjeglih lica iz ove opštine koje borave u opštini Okučani, od 30. VII. 1992., Spisak građana SO G. Polje koji su na teritoriji zapadne Slavonije IS SO G. Polje. Br: 85/92., od 3. IX. 1992.

59 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Zahtjev za popunu namirnicama ŠTO Z. Sl. K-di 5. K. JNA. Br: Pov. 80/91., od 7. XII. 1991.

60 HMDCDR. Fond 12. Kut. 1. Radni materijal ŠTO Z. Sl. o ljudstvu, nedatirano.

Trbojevića,[61] koji je iz Novog Sada došao u zapadnu Slavoniju 7. studenog 1991.[62] Od članova Štaba pod njegovim zapovjedništvom poznati su rezervni potporučnik Ranko Slavujević na dužnosti „organa bezbednosti"[63] i pomoćnik zapovjednika za pozadinu major Marko Maravić.[64]

Dana 28. studenoga 1991. počela je hrvatska napadna operacija „Papuk-91", kojom je do 3. siječnja 1992. oslobođen prostor općina Daruvar, P. Slatina, Orahovica, Požega i dio općine Pakrac.[65] Stoga je Vlada SAO Zapadne Slavonije na zasjedanju u N. Zvečevu donijela odluku da se stanovništvo i teritorijalci evakuiraju s šireg područja Papuka. Početkom prosinca je Štab TO Zapadne Slavonije zapovjedio evakuaciju civila i TO-a u pravcu Okučana i BiH.[66] Kasnije je pisao pukovnik Milan Čeleketić: „Uslijedio je najmasovniji egzodus srpskog stanovništva od njegovog postojanja na ovim prostorima. Uzrok ovom egzodusu i eventualni nosioci te politike iz redova srpskog življa još nisu jasno i precizno utvrđeni niti su preduzete bilo kakve mere odgovornosti i javnog raskrinkavanja nosilaca ovog sramotnog čina. To je ostavilo trajne posledice na stanovništvo i izgradilo negativno javno mnenje kod ljudi uz izraženo nepoverenje u vojsku i sistem vlasti..."[67] Godinama se međusobno optuživalo tko je „krivlji" za poraz, pa i one koji su realno bili najmanje krivi: „paravojni sastav 'četnika iz Srbije' i drugih struja koje su uticale na povlačenje naroda Zapadne Slavonije sa svojih ognjišta..."[68]

Sâm Štab TO Zapadne Slavonije je 14. prosinca 1991. napustio Novo Zvečevo.[69] Novinar beogradske *Politike* Nikola Trklja prisustvovao je povlačenju Štaba TO-a sa Zvečeva u ranim jutarnjim satima 14. prosinca te o tome napisao reportažu, čiji dio donosim: „Na Papuku

---

61 Natko, MARTINIĆ JERČIĆ, Operacija Papuk-91 (oslobađanje šireg papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU u Bjelovaru, Zagreb – Bjelovar, 8., 2014., str. 47., HMDCDR, fond 12., kut. 1. Ovlaštenje ŠTO Z. Sl. por. J. Perliću za uzimanje goriva u VP 5290 Banja Luka za potrebe ŠTO Z. Sl. Br: 72/91., od 4. XII. 1991. Kut. 3. Poziv na razgovor K-diČečavačke čete. Br: 1., studeni 1991.

62 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Dnevnik događanja TO Z. Sl. 26. X. – 10. XI. 1991.

63 HMDCDR, fond 26., kut. 1. Predlog Op ŠTO Pakrac za unapređenje Slavujević Ranka, nedatirano.

64 HMDCDR, fond 12., kut. 1. Zahtjev za popunu namirnicama ŠTO Z. Sl. Br: Pov. 80/91., od 7. XII. 1991.

65 MARTINIĆ JERČIĆ, n. dj., str. 45 – 68.

66 HMDCDR, fond „RSK" ser. V. Kut. SO Okučani br. 1. Izvještaj o Zapadnoj Slavoniji/Papuku, od 12. VIII. 1994.

67 HMDCDR, fond 26., kut. 1. Referat komandanta 18. K. o stanju b/g 18. K. Z. Sl. Br: 18 – 117, od 21. II. 1993.

68 HMDCDR, fond 26., kut. 1. PredlogZn ŠTO Z. Sl. za vanredno unapređenje Romanić Milenka. Br: 180 – 3, od 23. XI. 1992.

69 Na Papuku više nema Srba, Politika, br. 28086., 15. XII. 1991., str. 9., Poslednji voz u – traktoru, Borba, br. 351., 16. XII. 1991., str. 4.

nema klasičnog fronta. Pre bi se moglo reći da se po ovim brdima vodi gerilski rat. Naši borci drže ključne položaje po obroncima planine, prema Daruvaru, Podravskoj Slatini i Slavonskoj Požegi. Brojčano smo znatno slabiji od neprijatelja, ali teren je takav da imamo kontrolu nad ogromnom teritorijom. Ovako je, u najkraćem, izgledao raport komandanta TO Zapadne Slavonije koji nam je objasnio situaciju prvo veče kad smo došli u Štab na Zvečevu.

Znali smo da se kod ovakvog načina ratovanja situacija brzo menja, ali nismo ni slutili da ćemo biti svedoci egzodusa stanovništva, neorganizovanog povlačenja sa položaja i brzometnog preseljenja Štaba. Ipak, ono što nas je najviše zbunilo jeste trenutak kada smo 'ispratili' komandanta shvativši da je naša ekipa, osim sedam-osam boraca, jedina koja je ostala na Zvečevu, u srcu planine, bez ikakvog prevoza. Prvi tragovi panike, i pored uveravanja u Štabu da su 'svi položaji i dalje jaki', javili su se kada su specijalci Teritorijalne odbrane počeli da skupljaju oružje od onih koji su se povlačili ka Okučanima. Tovari oružja pokraj puta jasno su pokazivali da se u kolonama izbeglica ne nalaze samo starci i žene. Jedan starac sa suzama u očima govori da čovek jednom u životu prisustvuje tako tužnom trenutku. On se priseća detalja i slika kada su vojnici jugoslovenske armije, posle aprilskog rata 1941. godine, baš ovako odlagali oružje na gomile. Većinu oružja, koje je ovih dana bilo pokraj puta na Papuku, sakupili su teritorijalci i sklonili na sigurno. Starci sa začelja kolone kupili su puške, zolje, mitraljeze, stavljajući ih na prikolice sa preostalim imetkom, ne dozvoljavajući da išta padne u ruke onima koji su ih mesecima zasipali granatama.

Pribojavajući se 'neplaniranog preseljenja Štaba', noć uoči povlačenja sa Zvečeva pokušavali smo da dobijemo bilo kakvu vest ali osim očajanja boraca, priča o bežaniji, sleganja ramenima, nismo doznali ništa više. Tokom noći čuli su se rafali a pred zoru iz pravca Voćina (pet-šest kilometara od Zvečeva), začula se strahovita eksplozija. Ujutro, osim nekoliko boraca, komandanta i naše ekipe, u zgradi Štaba nije bilo nikoga. Na pitanje da li postoji neki prevoz prema Bučju, komandant nam odgovara da će stići kamion. Silazimo na drum i čekamo. Oko 9 časova 'ispraćamo' komandanta koji putničkim vozilom odlazi ka Psunju. Na planinskom putu traktori sa izbeglicama su sve ređi. Zaustavljamo jedan traktor i uskačemo u prikolicu..."[70] Za Štabom je potom iz Bučja u selo Benkovac kod Okučana premještena i Ratna bolnica.[71]

Komandant Štaba, pukovnik Jovan Trbojević, nakon poraza je i povlačenja izgubio ugled u zapadnoslavonskih Srba koji su odbijali dalje se boriti pod njegovim zapovjedništvom.[72] Došlo je i do raskola među članovima Štaba, što je uz njegovo povlačenje dodatno utjecalo na osipanja postrojbi i općinskih štabova TO-a koji su se, tragom svoje vrhovne Komande, pred napredujućim hrvatskim postrojbama povlačili prema Bosni.[73] Posljednji se od općinskih štabova krajem prosinca povukao Štab TO Pakrac, koji se u međuvremenu iz Španovice

70 Čast izgnanika, Politika, br. 28087., 16. XII. 1991., str. 7.

71 Depeša SZUP – Centar Osijek – Ispostava Sl. Brod. Br: 406/1-91., od 27. XII. 1991.

72 Ratne plate samo na frontu, Borba, br. 365., 30. XII. 1991., str. 6.

73 Junaci brigade s dva imena, Narodna armija, Beograd, 6. II. 1992., str. 18 – 19.

preselio u selo Kraguj, da bi se odatle povukao prema Okučanima.[74] O povlačenju pakračkih teritorijalaca dostupno je izvješće. Iako nepotpisano, vidljivo da ga je sastavio neki od zapovjednika pakračkog TO-a: „26. 12. 1991.–U toku dana oko 12.00 ubačena grupa ustaša upala nam je iza leđa sa područja Kraguja. Ubila nam je čovjeka u vozilu.[75] Ta ista grupa je vraćena, istjerana. Područje na koje su ustaše ušle trebala je čuvati i kontrolirati vojska. Signalizirano je da se to ne bi desilo i drugi dan.

27.12. 1991.- Tačno u 8.00 počeo strašni napad sa svih strana i to žestoko. Napadi sa prednje strane, gdje smo bili upereni, napad je odbijen ali desilo se ono čega smo se bojali, upad sa bočne strane i to se ostvarilo, jer nije bilo zatvoreno od strane vojske. Pošto smo bili oslabljeni, neki su bili sa odobrenjem odsutni, neki pobjegli, neki ranjeni u bolnici. Na položaju sa koga je neprijatelj napao bilo je 85 boraca spremnih za borbu. Neprijatelj je brojčano bio jači i pripomagao sa minobacačima, LPA topovima i haubicama i frontalni napad tenkovima. Imali smo tri ranjena, sva tri lakše. Igrom slučaja smo se izvukli bez više žrtava i povrijeđenih. Izvukli smo se gdje je ko stigao i mogao. Poslije povlačenja na rezervne položaje izdali smo naredbu da se povuče civilno stanovništvo. Posle povlačenja civila povukli smo i vojnike do područja Kriva Breza. Sa Krive Breze smo se povukli u selo Rogolje gdje su nas sačekali naši suseljani. Tu smo formirali kolonu i krenuli u Okučane. U Okučanima smo prenoćili. Primljeni smo dosta dobro. Jedino smo doživjeli napad komandanta TO Okučani Narandžića koji nas je vrijeđao. Objašnjavali smo mu da nas vojska nije podržavala, da nam je pustila neprijatelja sa leđa. Čak smo mu kazali da smo 19. 8. 91. prilikom zauzimanja bolnice oslobodili 7 boraca koji su ponovo vraćeni na položaj posle liječenja na Bučju i B. Luci. Rastali smo se sa njim da smo mi ostali za njega neborci, bez obzira što smo pod pritiskom poslednji napustili općinu Pakrac.

28. 12. 1991. – ujutro oko 8.00 sortirali smo kolonu i krenuli za B. Gradišku. Namjera nam je bila da oružje koje imamo nikome ne damo, ali pri kretanju u Okučanima na raskrsnici smo doživjeli razoružavanje od Vojne policije. Odlučio sam da što prije pređemo Savu i da se ne svađamo sa vojskom da oružje predamo. Od Okučana smo imali zastoj u Laktašima gdje smo dosta bratski primljeni, ugošćeni i smješteni...“.[76]

Bio je to kraj postojećeg sustava TO-a SAO Zapadne Slavonije, jer su nakon poraza i povlačenja postrojbe nestajale na sličan način kako je prikazan kraj pakračkog TO-a. Po kasnijim procjenama zapadnu Slavoniju je 1991. godine trajno napustilo iz općina Daruvar i Podr. Slatina oko 80 % vojnih obveznika i skoro sva vozila, iz općine Pakrac 30-40% vojnih obveznika i 85-90% motornih vozila i traktora, a iz općine Okučani 40-50% vojnih obveznika i 70 % motornih vozila i traktora. Odlazak i odvoženje glavnine ljudstva i vozila posve je srušio sustav TO-a.[77]

---

74 Depeša SZUP – Centar Osijek – Ispostava Sl. Brod. Br: 406/1-91., od 27. XII. 1991.

75 Pripadnik TO Pakrac Slobodan Okulić (1951.) iz Šeovice. Poginuo 26. XII. 1991. u borbi s HV-om u selu Kraguj.

76 HMDCDR, fond 12., kut. 3. Izvještaj ŠTO Pakrac o borbenim djelovanjima, 26. 12. – 28. 12. 1991.

77 HMDCDR, fond 26., kut. 6. Zaključci Zn ŠTO Z. Sl. o mobilizacijskoj proceni. Str. pov: 40/1-5., od 13. IV. 1992.

Kada je koji od Štabova i postrojbi prestao postojati teško je utvrditi. Tako se npr. kao datumi prestanka postojanja daruvarskog TO-a navode 12. prosinac, kada je došlo do 'egzodusa sa područja opštine Daruvar' i 27. prosinac, nakon 'egzodusa naroda Zapadne Slavonije'."[78]

Zbog rasula svojih postrojbi Štab TO Zapadna Slavonija je rasformiran, vjerojatno 26. prosinca 1991.,[79] dok je sama TO SAO Zapadne Slavonije rasformiran najvjerojatnije 31. prosinca 1991.[80] Bivši zapadnoslavonski teritorijalci su po gašenju TO-a ili otišli u Bosnu ili pak kao grupe, tj. postrojbe i pojedinci ušli u sastav postrojbi Banjalučkog korpusa.[81] Tako su npr. daruvarski i slatinski teritorijalci ušli u sastav 5. prijedorske brigade.[82] No u prvo vrijeme se radilo o malom broju jer je nakon prosinačkog općega rasula ostalo svega 900 do 1.000 boraca.[83] Tako se nakon četveromjesečnog postojanja i neuspješnoga borbenog djelovanja rasula i neslavno ugasila zapadnoslavonska srpska pobunjenička vojska.

SUMMARY

Founding and fall of the territorial defense of the Serbian Autonomous Region (hrv. Srpska autonomna oblast – SAO) of Western Slavonia in 1991

Abstract: This article portrays the basic structure of the Territorial Defense of the Western Slavonia SAR during 1991 and the circumstances of its disappearance during the end of that year. Territorially speaking, this defense covered the area from Gradiška – Novljana Posavina to Bilogora and Papuk mountains. However, keeping in mind that the Janković magazine primarily covers the middle and northern portion of Western Slavonia, the article will not show the defense structures in the Gradiška – Novljana Posavina itself. Also, the defense structures mentioned here persevered, unlike those in the north, which were destroyed as a result of Croatian victories. As was the case of SARs in Krajina, the Western Slavonia SAR had the TD, along with the police, as the basic military organization of rebelled Serbs.

78 HMDCDR., fond 2., kut. SJB Daruvar. Operativna provjera SM Daruvar za polaznike III. kl. Kursa za milicionere pripravnike. Br: 08-05-2/1-241/93., od 7. VI. 1993., Spisak radnika SM Daruvar od osnivanja 15. III. 1992. nadalje.

79 HMDCDR, fond 26., kut. 1. Predlog Op. ŠTO Pakrac za unapređenje Slavujević Ranka, nedatirano.

80 HMDCDR, fond 26., kut. 1.Uvjerenje ZnŠTO Z Sl. Milosavljević M.o pripadanju TO Okučani od 15. 8. do 31. 12. 1991. Br: 158-1., od 16. X. 1992., Uvjerenje Zn ŠTO Z Sl. Raljić, S. o pripadanju TO Okučani od 14. 8. do 31. 12. 1991. Br: 166-13., od 26. XI. 1992., Uvjerenje Zn ŠTO Z Sl. Pribičević, N. o pripadanju TO Okučani od 18. 8. do 31. 12. 1991. Br: 171-10., od 5. XI. 1992., Uvjerenje Zn ŠTO Z Sl. Šarić, Z. o pripadanju TO Okučani od 5. 9. do 31. 12. 1991. Br: 171-11., od 5. XI. 1992., Uvjerenje Zn ŠTO Z Sl. Blagojević D.o pripadanju TO Okučani od 15. 8. do 31. 12. 1991. Br: 171-12., od 5. XI. 1992.

81 Ratne plate samo na frontu, Borba, br. 365., 30. XII. 1991., str. 6., HMDCDR., fond 26., kut. 1. Potvrda Zn ŠTO Z Sl. Vujić, S. o pripadanju TO Novska od 20 11. 1991. te pripadanju 5. K. od 1. 01. 1992. Br: 182-1/92., od 26. XI. 1992.

82 HMDCDR, fond 2., kut. SJB Daruvar. Provjera podataka za Dželalija Milivoja SM Daruvar, od 7. VI. 1993., Fond 26.., kut. 10. Prijedlog za unaprjeđenje Miščević Zorana, od 1. III. 1993.

83 MARIJAN, Organizacija i djelovanje Jugoslavenske narodne armije i pobunjenih Srba..., n. dj., str. 110.